

Винайдення Коломиї Володимиром Грабовецьким

Іван Монолатій

Свого часу історик цивілізацій Арнольд Тойнбі стверджував, що «навчені тільки описувати, а не вдосконалювати об'єкти свого дослідження, історики, природно, перебувають у полоні ідей, які панують у спільнотах, де їм випало жити та працювати...»¹ Ця доволі дискусійна теза натепер є актуальною і багато у чому пояснює специфіку історієписання не лише у країнах із колоніальною спадщиною, а й у, здавалося б, зрілих західних демократіях.

Відтак говорити і писати, а радше осмислювати і дискутувати зі знаними авторитетами – справа зовсім не легка. У будь-якому разі, все мовлене про автора після його смерті може бути глорифікацією або ревізіонерством, місток між якими надто умовний, а тому хитатиметься урізнобіч, як кому заманеться. Адже одним розчерком пера можна знеславити достойну людину, як і одягнути негідника у шати шляхетності. Така логіка цілком відповідає спробам характеристики «незвичайних звичайних» українців у трагічному й суперечливому ХХ сторіччі, а тому вимагає, з одного боку, вираженості в оцінках тієї чи іншої особи (які завжди будуть суб'єктивними), а з

іншого – критичності в оцінюванні творчого надбання тих осіб (які мали б бути об'єктивними, з огляду на невпинний поступ науки).

Справжню і/або наукову біографію історика Володимира Грабовецького (1928–2015), вправного репрезентанта української советської і постсоветської історичної науки другої половини ХХ – початку ХХІ ст., напишуть ще не скоро. Їй (цій майбутній біографії) мали б передувати окремі сюжети його життєпису, написані через призму сучасних моделей біографістики – мозаїчної, біографічної, музейної, оцінювальної, «біографічного бунту», детективної, психологічної, туристичної, «мовця померлих»² – окремих із них чи всіх разом. Адже, як зауважував один із найвидатніших істориків ХХ ст. Фернан Бродель, «професія історика [...] прирікає нас на сухість, на те, щоб забути про душевні поривання», чи ж та обставина, що «історик не призвичаюється лише до історії власної країни – він майже інстинктивно розуміє її повороти, її звивини, її своєрідності, її слабкості»³. І саме часопростір «малої Вітчизни» і є тим *Genius loci*, котрий визначає той досить умовний ступінь «зануреності» дослідника у генетичні джерела або, навпаки, його «віддаленості» від них.

То як тут бути з Володимиром Грабовецьким, який за своє довге наукове життя написав багато різних за якістю й обсягом праць? Як можна ідентифікувати суто «коломийські» сюжети його багатопланової творчості – шляхом аналізу і критики оприлюднених за його життя текстів, присвячених Коломиї? Вочевидь, нині це запитання, що не передбачає простої і недвозначної відповіді.

Не секрет, що Володимир Грабовецький ніколи не мислив себе істориком Коломиї, понад те коломиєзнавцем. Звісно, що й відомі нині «львівський» та «івано-франківський» періоди його життя і діяльності не були надто сприятливі для зацікавлення саме *коломийською* тематикою. Тим паче, що вчений зазвичай персоніфікував себе як фахівець з дослідження «народних рухів» на Покутті та Гуцульщині, зокрема Олекси Довбуша, а зі зміною політичної кон'юнктури вдало змінив марксистсько-ленінську методологію на національно-державницьку. За умови трансформації ідеологічного попиту на «народних героїв» класова боротьба (форми і методи антифеодальної боротьби селян) швидко поступилася їхній національно-визвольній боротьбі (українці проти своїх поневолювачів у добу Середньовіччя й Нового часу).

Відтак мій **перший висновок** про коломиезнавство Володимира Грабовецького полягає у тому, що **вчений ніколи не займався дослідженням власне історії Коломиї**.

Незважаючи на те, що 1983 р. з'явилася його і Антона Чорного невелика замітка «Коломия. Звідки походить», опублікована у київському журналі «Наука і суспільство»⁴, до 1991 р. – часу проголошення Україною незалежності (коли виникає чималий суспільний запит на нове прочитання історичного краєзнавства) – спеціальний «коломийський» сюжет перебуває на маргінесах його довбушезнавчих і гуцульщинознавчих студій. Більше того, навіть 17 серпня 1991 р. на науковій конференції, присвяченій 750-річчю з часу першої літописної згадки про Коломию, він виступив з 20-хвилинною співповіддю «Народні рухи на Покутті та Гуцульщині і їх значення в історії міста Коломиї», на відміну від 50-хвилинної доповіді «Сторінки історії міста Коломиї», виголошеної директором музею історії міста Коломиї Михайлом Арсаком⁵.

І лише того пам'ятного дня, коли історика запитала представниця української діаспори, чому він ще не написав історії міста над Прутом, учений, за переказами очевидців, відповів: «Не маю права умирати, не написавши історії Коломиї»⁶. (Існує ще одна версія спонуки до написання дослідження з історії Коломиї – сон В. Грабовецького, зокрема запитання у цьому сновидінні від Андрія Чайковського: «Чому це ви, пане Влодку, не беретесь висвітлити історію Коломиї?»

Найвища ж пора...»⁷⁾ Обіцянку написати історію міста над Прутом учений дотримав, оприлюднивши за п'ять років, у 1996-му, першу (і, на жаль, останню) частину своєї історії Коломиї. Та поки дійшло до окремого видання, історик у власних «Нарисах історії Прикарпаття» лише фрагментарно досліджував Коломию: у 1992-му – у розрізі міст Галицької землі XIV–XV ст., у 1995-му – у руслі вивчення Гуцульського куреня 1918–1920 рр.⁸

На відміну від інших населених пунктів сучасної Івано-Франківщини, Коломия зрідка згадувалася вченим у його наукових публікаціях 60–80-х рр. ХХ ст. Зокрема у монографіях 1960-х рр. містилися побіжні згадки про Коломию, яку не зміг здолати Семен Височан наприкінці 1648 р.⁹, і коломийську ратушу, в якій 1745 р. помістили тіло Олекси Довбуша¹⁰. Не кращою була ситуація в наступні два десятиліття: вчений згадував у своїх працях окремі факти «антифеодальної боротьби», пов'язані із Коломиєю (скарги 1608 р. і виступ коломийських міщан 1613 р.)¹¹, а також коломийки, «коломийську сіль» і назву Коломиї у контексті культури Гуцульщини ХVІ – початку ХІХ ст.¹² Можна ще згадати окремі джерела з історії Коломиї, оприлюднені В. Грабовецьким у дослідженнях антифеодальних рухів Івана Мухи та О. Довбуша, здійснені у советський час і перші роки новітньої української державности¹³.

Тому вкотре констатую спорадичність «коломийської» теми у дослідженнях історії міста аж до 1996 року.

Kołomyja — КОЛОМИЯ — Kolomea
Koszary obr. kraj. 36. pułku
Касарна ц. к. оборони кр. 36. полку
Kaserne des K. K. Landw. Inftr. Reg. Nr. 36.

Поява «Історії Коломиї» В. Грабовецького у 1996 р. викликала правдиве захоплення і жваву дискусію у середовищі коломийських якраз не істориків, а, зосібна, краєзнавців та інтелігентів, залюблених у міську історію. Відразу зауважу, що майже всі сюжети й тематичні блоки, озвучені істориком у його «Історії Коломиї» двадцять років тому, нині отримали нове, а також цілком нове трактування. Вже у 2000-х коломієзнавці резюмували, що «Книга (В. Грабовецького, – І. М.), без сумніву, цікава, побудована на глибокому знанні джерел. Щоправда, не обійшлося без казусів, на які звернули увагу коломийські краєзнавці. [...] Книга знайшла численних читачів. [...] Праця Володимира Грабовецького присвячена передусім українцям Коломиї. [...] Книга Грабовецького має скоріше науково-популярний виклад, призначений для широких читацьких кіл...»¹⁴

І справді, спочатку «Історія Коломиї» В. Грабовецького – єдина на той час історико-краєзнавча праця про моє місто – тішилася великою популярністю серед коломийців. Адже до її появи у 1996-му Коломия за часів СРСР могла похвалитися лише окремою статтею в багатотомній «Історії міст і сіл Української РСР» чи російськомовним путівником «Коломия» місцевого краєзнавця-єврея Петра Сегала. Ще далі у часопросторі містилася польськомовна праця вчителя Коломийської гімназії часів навчання Василя Стефаніка Леопольда Вайгеля «Нарис міста Коломиї», опублікована 1877 р., за яку той отримав звання Почесного громадянина міста.

Поза тим, що публікація «Історії Коломиї» В. Грабовецького стала значною подією у місцевому краєзнавстві, вона відразу започаткувала відкриту й досі дискусію про те, як і чому слід писати історію Коломиї. Адже, за словами самого вченого, «не знав я тоді, що буду писати історію Коломиї, [...] якось не звернув увагу на необхідність написання історії Коломиї. Це випадало з моїх наукових планів [...] Не звернув на це уваги і працюючи в Прикарпатському університеті»¹⁵. Зауважмо, що В. Грабовецький зважився на оприлюднення цілісної коломиєзнавчої студії у 68-річному віці.

Прихильність до версії історії Коломиї, оприлюдненої В. Грабовецьким, була настільки значимою, що за її написання його удостоїли звання «почесний громадянин Коломиї» рішенням виконкому Коломиїської міської ради, тим самим відновивши в місті (після австро-угорського й советського періодів уперше у незалежній Україні) цю традицію. Це відбулося під час презентації книжки 31 жовтня 1996 р. в Народному домі Коломиї¹⁶. Цікаво, що подання щодо присвоєння вченому цього почесного звання схвалив педагогічний і учнівський колективи Коломиїської гімназії ім. М. Грушевського 17 червня того ж року, аргументуючи це збереженням «доброї традиції по відзначенню праці славетних людей нашого краю, які вносили і вносять вагомий вклад в розвиток культури, освіти, науки та різних галузей господарства»¹⁷. Зрозумілою була ініціатива відновленої

Коломийської гімназії, адже ще 1992 р. В. Грабовецького обрали почесним головою Гімназійного історико-філологічного товариства ім. М. Грушевського, він був учасником зборів Всесвітньої асоціації випускників Коломийської гімназії 19 вересня, а наступного дня промовляв на відкритті першого на той час в Україні пам'ятника видатному історику України¹⁸.

Не випадково я згадав працю Л. Вайгеля у контексті коломиєзнавчих досліджень В. Грабовецького, адже, незважаючи на відмінності принципів історієписання, ідеологічні та політичні контексти, вибір джерел і почасти їхню інтерпретацію, праці обидвох істориків, ще й удостоєних за них почесного звання, мають і разючу схожість. Її ознака – моноетнічний принцип писання міської історії.

Якщо для Л. Вайгеля мегаспільнотою, яка створила Коломию, завжди були поляки, то для В. Грабовецького такими ж були українці. Тому-то тексти 1877 і 1996 рр. з історії Коломиї можна вважати, з одного боку, «польською лекцією коломийської історії» (читай – полоноцентричною), а з іншого – «українською лекцією» (читай – україноцентричною) тієї ж міської історії. Іншими словами, згаданим авторам йшлося передусім про полонізацію й українізацію коломийської історії, версії якої передбачали або добродійність польських монархів – надавачів привілеїв містові, або ж цивілізаційну місію Римсько-католицької церкви в Коломиї у її польському прочитанні, чи домінування коломийських українців у власному місті упродовж його задокументованої історії – від літописної згадки 1241 р. й до доби Визвольних змагань 1918–1919 років.

Тому мій **другий висновок** щодо коломиєзнавства Володимира Грабовецького, використавши ідею сучасного британського етнополітолога Роджерса Брюейкера про «державу, що націоналізується», звучить як «краєзнавство, що націоналізується» або, просто кажучи, **вчений вдало націоналізував історію Коломиї**.

Якщо поглянемо на архітектуру праці, яка складалася з семи розділів, різних за обсягом та змістом, побачимо чітке слідування принципам позитивізму. Його численні докази знайдемо у розділах «Історіографія та першоджерела», «Коломия в доісторичний час та княжий період», «Коломия в післякняжий період», «З літопису боротьби за волю XV–XVIII ст.», «Культура в Коломиї XV–XVIII ст.», «Коломия в період Австро-Угорщини (1772–1918 рр.)», «Січова і стрілецька слава в Коломиї», «Культура в Коломиї XIX – початку XX ст.». Зауважмо, що аналогічну схему вчений апробував у більшості

нині знаних історій міст і сіл Прикарпаття, оперуючи при цьому корпусом одних і тих самих історичних джерел і публікацій.

Такий авторський підхід переносив основну увагу читача на український контекст історії міста, акцентуючи на тяглоті українських традицій. Адже, як виснував у жовтні 1996 р. один із перших критиків праці Микола Галичанець, «глибоко переконаний, що поява популярної “Історії Коломиї” для масового читача в такі важкі часи кризи переходу нації від колонізованої Росією-Ордою до незалежної і будівництва держави України, героїчне і видатне явище не тільки в житті Коломиї...»¹⁹ Ця обставина вкотре підтвердила думку, що справжнє українське краєзнавство Коломиї почалося лише після здобуття Україною незалежності у 1991 р., коли, за визначенням Миколи Савчука, краєзнавці змогли «дивитися на неї (минувшину, – І. М.) українськими очима, видавати вартісні книжки рідною мовою і переповідати своїм крсянам правду про те, що діялось колись»²⁰.

Звісно, що і *перед* і *після* появи праці В. Грабовецького в самій Коломиї працювало краєзнавче середовище, на яке знаний автор фактично не зважав. Адже на той час уже функціонували заснований 1990 р. музей історії міста, редакційно-видавничий комітет «Енциклопедія Коломиїщини» (утворений 1992 р.), який у рік появи «Історії Коломиї» явив світові свій перший зшиток знань про місто. То ж, вочевидь, зрозумілої і/або потрібної нині комунікації між краєзнавцями і професійними істориками тоді ще не було. Поза увагою В. Грабовецького залишилися й перші краєзнавчі брошури Івана Білінкевича, Миколи Васильчука, Миколи Савчука, спеціально видані в Івано-Франківську до ювілею 750-ліття Коломиї. Лише окремі публікації цих авторів знайшли місце в «Історії Коломиї» В. Грабовецького у форматі спорадичних згадувань і покликань. Тому стверджувати, що публікація 1996 р. сформувала такий собі краєзнавчий канон Коломиї, сьогодні не можна. По суті, вчений зігнував і численні зауваження коломиїців щодо фактичних помилок у виданні, про що вже у 1996 р. повідомляли місцеві ЗМІ, а найавторитетніший містознавець Степан Андрійшин – автор історико-краєзнавчого нариса «Місто над Прутом»²¹ – озвучив їх безпосередньо під час презентації²².

Справді, ретельний фактологічний і текстуальний аналіз «Історії Коломиї» В. Грабовецького – це тема окремого дослідження збігів, аналогій, «мандрівок» вже опублікованих авторських текстів у нові публікації вченого, їхня інтертекстуальність, а також відповідність ілюстрацій історичним епохам, їх достовірність.

Показовим для видання 1996 р. стала авторська передмова, у якій він стверджував, що «Історія Коломиї» «опера [...] на історичні першоджерела»²³. Звісно, від автора очікували, окрім ґрунтовного викладу матеріалу, ще й підтвердження його архівними документами. Натомість у 174-сторінковому виданні містилися 28 покликань, переважно на матеріали львівських архівів та музеїв (часу активної пошукової роботи автора у його «львівський» період діяльності), археографічні збірки українською і польською мовами кінця ХІХ – початку ХХ століть, а також працю «Нарис міста Коломиї» Л. Вайгеля, повного українського перекладу якої тоді ще не було. У переліку використаних джерел були ще й історико-краєзнавчі дослідження, опубліковані під егідою НТШ, академічні видання советських істориків 1950–1980 років (у т. ч. власні дослідження карпатського опришківства і західноукраїнського козацтва), окремі томи «Українського архіву НТШ» в США, а також публікації коломийських краєзнавців 1990–1991 рр.

Не секрет, що джерельна основа коломієзнавчих студій на той час була мінімальною, однак не можна зрозуміти відсутність між джерелами, використаними В. Грабовецьким, скажімо, історико-мемуарного збірника «Над Прутом у лузі... Коломия в спогадах» (Торонто, 1962), багатьох розвідок такого типу, як збірник «Коломия й Коломийщина» (Філядельфія, 1988), а надто коломієзнавчих публікацій в українській пресі періоду Другої світової війни. Це, зокрема, розлогі розвідки Володимира Кобринського «Коломия – столиця Гуцульщини», Івана Михалевського «Із минулого міста Коломиї» і Дениса Лукіяновича «У городі Коломана»²⁴. Поза тим фактом, що преса з цими дописами зберігалася спочатку у «спецхранах» книгозбірень Львова й Івано-Франківська, а відтак стала загальнодоступною в умовах незалежної держави, історіографічна вартість «Історії Коломиї» В. Грабовецького за їх відсутності у його праці була назагал низькою.

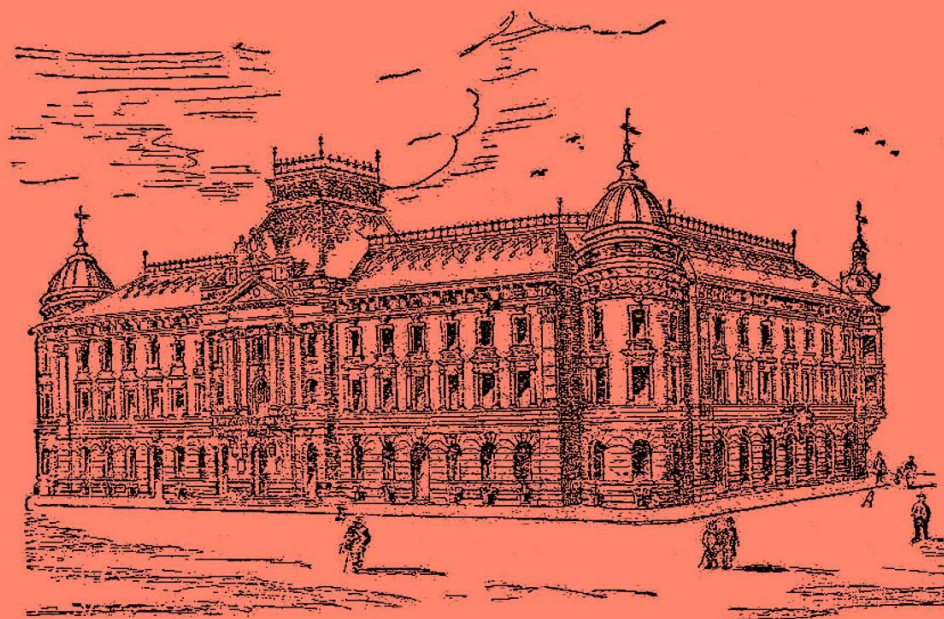
Однак незважаючи на це, «Історія Коломиї» В. Грабовецького стала потужним каталізатором розвитку і конкуренції поміж собою коломієзнавчих досліджень у наступні роки і десятиліття, заклавши емоційне підґрунтя для праць Степана Андрійшина, Михайла Андрусяка, Михайла Арсака, Миколи Васильчука, Валерія Ковтуна, Мирослави Кочержук, Василя Нагірного, Миколи Савчука й автора цих рядків. Саме вони й сформували справжній, а не уявний, феномен коломийського краєзнавства²⁵. Цей феномен поступово оформився в нових зшитках «Енциклопедії Коломийщини», багатотомну серію «Коломийська бібліотека», а також у діяльності «Клубу коломийців».

Тож, мабуть, почин до активізації і конкуретоздатності коломієзнавства, який дав у 1996 р. В. Грабовецький, йому таки вдавсь. Адже, як зауважував сам учений, «може в книзі про Коломию я допустив деякі неточності – нехай мене виправлять ті, що підуть після мене. Проте повірте, я віддав частину серця історії цього славетного древнього міста»²⁶.

Відтак **третій висновок** про коломієзнавство Володимира Грабовецького полягає у тому, що **його внесок у історичне краєзнавство Коломиї не можна вважати науковим, а лише масовим, який передбачав популяризацію вже відомих фактів з минулого міста.**

Використовуючи есей Джорджа Орвелла «Добрі погані книжки», можна констатувати, що середина 1990-х була періодом, коли сильні дослідження (книжки) з історії Коломиї з тих чи інших причин не з'явилися, натомість слабші книжки – як от «Історія Коломиї» В.Грабовецького – виконали місію літописця свого часу з його перевагами і вадами водночас. Для мене тексти вченого не є суто історичними, вони радше метаісторичні. Взявши за відправну точку судження, що В. Грабовецький не йшов, поза сумнівом, проти фактів, більшою мірою не говорив неправди – хоч і не говорив усієї правди – про ті чи інші події в історії мого міста, а просто їх час від часу плував, можу припускати, що його (Грабовецького) історія Коломиї перетворена силою почасти й художньої уяви. Адже саме так: «Історія Коломиї» 1996 р. видання пронизана авторською уявою настільки, що пересічні коломийці й досі думають, що у їхньому місті, найімовірніше, так і було! І саме у цій обставині полягає масовість версії коломієзнавства В. Грабовецького, а тому жодні нові публікації не в змозі переконати його шанувальників у тому, що було інакше або могло би бути інакше. Тому, використовуючи ідею Деніела Белграда про «культуру спонтанності», можна окреслити такий різновид коломієзнавства, притаманний текстам В.Грабовецького, як «спонтанне краєзнавство», яке виявилось такою собі імпровізацією коломийської минувшини, що не стала мистецтвом, чи пак еталоном краєзнавчого дослідження.

Коломия. Український Народний Дім.
Kołomyja. Ukraiński Narodny Dom.

Навіщо ж тоді, запитаєте ви, історик В. Грабовецький писав історію Коломиї? Що ж, про деякі першопричини вже було мовлено, однак найголовнішими мотивами були, якщо зважимо на міркування Дж. Орвелла, такі.

1. Егоїстичний драйв. На час оприлюднення «Історії Коломиї» вчений був зрілим науковцем, який давно здобув усі наукові ступені і вчені звання, тішився загальним визнанням своїх наукових досягнень, а тому йому не потрібно було *щось* доводити, аргументувати окремі й цілі положення або ж намагатися *комусь* сподобатися як дослідник (тому йшлося про беззастережне сприйняття ним написаного про історичну Коломию). Тим паче, у такому віці людина не має особливих амбіцій, у неї з'являються типові звички й уподобання, а отже В. Грабовецький і далі невпинно боровся за потрапляння в обмежений список найкращих текстів, такий собі «канон», як уже давно визнаний авторитет історичного краєзнавства на Прикарпатті.

2. Естетична екстаза. Небезпідставно В. Грабовецький вважав свої краєзнавчі тексти сильними і якісними, а отже такими, що спонукатимуть читачів слідувати за ним аж до останньої крапки в дослідженні того чи іншого населеного пункту, виконуватимуть виховну функцію. А позаяк кожен автор, зазвичай, прагне найкращих гатунків свого письма, вчений повсякчасно шукав самого себе у ньому. Тому «Історія Коломиї» була для її автора доброю гарантією міцної

сув'язі історичної пам'яті коломийців про нього і досліджуваного ним міста.

3. *Історичний імпульс.* Це бажання вченого забезпечити своєму тексту документальну цінність. У більшості випадків для В. Грабовецького «Історія Коломиї» – це чергове повернення до попередніх епох, попередніх авторських текстів, їх переписування й модифікація в умовах фактичної відсутності окремого монографічного дослідження, написаного професійним істориком.

4. *Активна позиція.* Звісно, що вченого цікавила Коломия, а більшою мірою Коломийщина, адже саме тут він народився і саме сюди час від часу повертався для популяризації опришківського руху, зокрема його ватажка Олекси Довбуша. Щоправда, нині відсутні його спогади, скажімо, про Коломию і коломийців у період «коломийського навчання», подібних тим, що їх залишили нащадкам ровесники-гімназисти В. Грабовецького – Роман Іваничук (див. **Коломия Романа Іваничука**) і Дмитро Павличко.

Звісно, що жоден із цих мотивів не був визначальним до кінця, проте вони виразають погляд, що коломієзнавство В. Грабовецького не ставило собі за мету досягнути чогось більшого, ніж масового ефекту – уваги читачів до його текстів. Одним із проявів того ефекту і є *метанаративність* коломієзнавства В. Грабовецького: розказана ним історія Коломиї без заглиблення в інші джерела, аніж ті, які він уже використовував, без надмірного намагання відшукати нові сюжети, чи ж авторська інтерпретація історичної реальності через *україноцентричність* у зображенні міського соціуму. Парадоксально, але наслідком взаємодії цих чинників стала *змагальність* у коломийському краєзнавстві, що й досі триває, незважаючи на взаємні:

- 1) переписування,
- 2) перегляди вже написаного й опублікованого,
- 3) ідеалізацію (читай – героїзацію) окремих сюжетів коломийської історії.

Чи за таких химерних обставин з'являтимуться нові й авторитетні тексти, невідомо. Адже справжньої й наукової історії Коломиї досі не написано, бо суттєвий вплив на формування і деформацію цієї істини і мало коломієзнавство В. Грабовецького.

Отже, констатую, що єдина і промовиста книжка В. Грабовецького, присвячена історії Коломиї, досі є свідченням як документального підґрунтя авторських тверджень, так і авторської манери розповідати історію через бажання перебувати в особистому часі та просторі, у вимірі власної оригінальності, перепускаючи крізь себе неспокій та кон'юнктуру українського краєзнавства ХХ ст.

1106 Nakł. G. Gottlieba w Kołomyi.

¹ Тойнбі А. Дж. Дослідження історії. Т. 1. Київ, 1995. С. 14.

² Див.: Монолатій І. Вічний жид з Коломиї. «Українець» Мойсеєвого визнання Яків Саулович Оренштайн. Івано-Франківськ, 2015. С. 462–463.

³ Бродель Ф. Ідентичність Франції. Простір та історія. Кн. 1. Київ, 2013. С. 5, 6.

⁴ Див.: «Наука і суспільство». Київ, 1983. № 6. С. 30.

⁵ Див.: Грабовецький В. Історія Коломиї. Нововиявлені перші письмові згадки з історії та культури Коломиї XI–XIX ст. Друге вид., доп. Івано-Франківськ, 2014. С. 45.

⁶ Грабовецький В. Історія Коломиї. З найдавніших часів до початку ХХ ст. Частина I. Коломия, 1996. С. 6.

⁷ Грабовецький В. Історія Коломиї. Нововиявлені перші письмові згадки з історії та культури Коломиї XI–XIX ст. С. 20.

⁸ Див.: Грабовецький В. Нариси історії Прикарпаття. Т. 1: З найдавніших часів до кінця XV століття. Івано-Франківськ, 1992. С.

- 148-149; Його ж. Там само. Т. 8: Гуцульщина в другій половині XIX – початку XX ст. Івано-Франківськ, 1995. С. 116-120.
- 9 Грабовецький В. Селянський рух на Прикарпатті в другій половині XVII – першій половині XVIII ст. Київ, 1962. С. 66-67.
- 10 Грабовецький В. Антифеодальна боротьба карпатського опришківства XVI – XIX ст. Львів, 1966. С. 134.
- 11 Грабовецький В. Західно-українські землі в період народно-визвольної війни 1648-1654 рр. Київ, 1972. С. 33, 34.
- 12 Грабовецький В. Гуцульщина XIII–XIX століть. Історичний нарис. Львів, 1982. С. 143.
- 13 Див.: Грабовецький В. Селянське повстання на Прикарпатті під проводом Мухи 1490-1492 років (З історії спільної антифеодальної боротьби селян України і Молдавії). Львів, 1979. С. 107, 119; Його ж. Олекса Довбуш. Львів, 1994. С. 263-266.
- 14 Васильчук М. Є що передати нащадкам (З потоку новітніх видань про Коломию) // Коломия й Коломийщина. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Том II. Філядельфія – Коломия, 2008. С. 59-60.
- 15 Грабовецький В. Історія Коломиї. З найдавніших часів до початку XX ст. Частина I. С. 5-6.
- 16 Грабовецький В. Історія Коломиї. Нововиявлені перші письмові згадки з історії та культури Коломиї XI–XIX ст. С. 20, 22. .
- 17 Там само. С. 287.
- 18 Там само. С. 286, 180.
- 19 Там само. С. 291.
- 20 Савчук М. Феномен коломийського краєзнавства // Савчук М., Васильчук М. Феномен коломийського краєзнавства. Коломия, 2010. С. 40.
- 21 Андрієшин С. Місто на Прутом // Коломия. Фотонарис. Ужгород, 1991. С. 2-7.
- 22 Грабовецький В. Історія Коломиї. Нововиявлені перші письмові згадки з історії та культури Коломиї XI–XIX ст. С. 24.
- 23 Грабовецький В. Історія Коломиї. З найдавніших часів до початку XX ст. Частина I. С. 6.
- 24 Див.: Хрестоматія з історії Коломиї. Упор. І. Монолатій. Івано-Франківськ, 2016. С. 432-451.
- 25 Савчук М. «Бібліотека», що повертає дух міста // Вайгель Л. Нарис про місто Коломию. Коломия, 2008. С. 1-3.
- 26 Грабовецький В. Історія Коломиї. Нововиявлені перші письмові згадки з історії та культури Коломиї XI–XIX ст. С. 24.

Kołomyja — КОЛОМИЯ — Kolomea
Ul. Sobieskiego — Вул. Собієкого — Sobieska Gasse

05.04.2023